

Tarpvalstybinės paslaugos vidaus rinkoje: svarbus indėlis į ekonominę ir socialinę sanglaudą

Tyrimas

Santrauka

Europos bendroji rinka, be abejonės, prisidėjo prie didesnės gerovės ir klestėjimo visoje Europoje, užtikrindama laisvą prekių, kapitalo, paslaugų ir darbo jėgos judėjimą tarp valstybių narių. Šis tyrimas skirtas pastariesiems dviem aspektams, ypač tarpvalstybinių paslaugų teikimui. Tarpvalstybinės paslaugos dažnai susijusios su būtinybe žmonėms asmeniškai kirsti valstybių narių sienas. Tokios paslaugos gali būti teikiamos nuvykus trumpam arba komandiruojuant darbuotojus ilgesniam laikotarpiui. Darbuotojų komandiravimas laikinai teikti paslaugas užsienyje reglamentuojamas Europos Sąjungos direktyvomis. Taisyklėmis siekiama nustatyti aiškų pagrindą, kuris garantuotų sąžiningą konkurenciją ir pagarbą komandiruotų darbuotojų teisėms, kad ir įmonės, ir darbuotojai galėtų visiškai pasinaudoti vidaus rinkos teikiamomis galimybėmis. Tačiau pernelyg griežtas reguliavimas iš tiesų gali tapti rinkos kliūtimi įmonėms, kurių darbuotojų našumas yra mažesnis.

Norint atskleisti galimą Europos paslaugų rinkos perteklinio reguliavimo poveikį šiame tyrime buvo siekiama kiekybiškai įvertinti tarpvalstybinių paslaugų naudą ekonominei ir socialinei sanglaudai Europoje.

2014 m. apie **10,9 milijono** darbo vietų Europos Sąjungoje rėmėsi tarpvalstybinių paslaugų eksportu į kitas Europos valstybes nares. Nuo 2000 m. bendras darbuotojų, kurie priklauso nuo tarpvalstybinių paslaugų, skaičius padidėjo beveik dvigubai. Nors bendras užimtumas ES išaugo 5,5 proc., nuo tarpvalstybinių paslaugų priklausomas užimtumas padidėjo 94 proc., **neabejotinai prisidėdamas prie užimtumo augimo ES.**

Nors mažesnės Europos šalys ir valstybės narės Vidurio ir Rytų Europoje aktyviau dalyvauja tarpvalstybinių paslaugų rinkoje (lyginant šioje rinkoje dirbančių darbuotojų dalį su visa šių šalių darbo jėga), daugelis nuo tarpvalstybinių paslaugų priklausomų darbo vietų iš tiesų yra ES 15 valstybių narių. Apie 74 proc. tarpvalstybinių darbo vietų yra tose šalyse, o Jungtinė Karalystė, Vokietija ir Prancūzija priima daugiausia darbuotojų, dirbančių tarpvalstybinių paslaugų sektoriuje. Ši išvada atitinka ankstesnių tyrimų, skirtų tarpvalstybinėms paslaugoms ir paremtų perkeliama dokumentų A1 skaičiumi, duomenis. Daugiau kaip 38 proc. minėtose valstybėse registruotų darbuotojų komandiravimo atveju vyksta iš vienos valstybės narės, kurioje yra aukštas darbo užmokesčio lygis, į kitą valstybę narę su panašiu darbo užmokesčio lygiu. Šie du rezultatai rodo, kad tarpvalstybinių paslaugų eksportas yra **svarbus ekonominis veiksnys visose valstybėse narėse.** Vertinant absoliučiais skaičiais ES bendroje paslaugų rinkoje daugiausia laimi Jungtinė Karalystė. Dėl „Brexit’o“ grėsmė iškyla 1,7 milijono darbo vietų Jungtinės Karalystės tarpvalstybinių paslaugų sektoriuje.

Nors tarpvalstybinės paslaugos dažnai siejamos su darbo jėgai imliomis užduotimis, tyrimas parodė, kad **žinioms imlių paslaugų sektoriai**, kurie priklauso nuo tarpvalstybinio paslaugų eksporto, **išaugo beveik tiek pat, kiek ir darbo jėgai imlių užduočių sektoriai.** Nuo 2000 m. nuo tarpvalstybinio judėjimo priklausančių darbo vietų skaičius žinioms imlių paslaugų sektoriuose išaugo 77 proc. Apie 4,2 proc. darbo vietų žinioms imlių paslaugų sektoriuose ES 28 valstybėse narėse priklauso nuo

tarpvalstybinių paslaugų eksporto. Be to, labiausiai nuo tarpvalstybinių paslaugų eksporto priklausantis atskiras ūkio sektorius yra profesines, mokslines ir technines paslaugas teikiantis sektorius. Apie 13,6 proc. darbo vietų šiame sektoriuje ES 28 valstybėse narėse priklauso nuo tarpvalstybinio paslaugų eksporto. Tai rodo, kad tarpvalstybinės paslaugos neapsiriboja darbo jėgai imliomis darbo vietomis. Jos taip pat labai svarbios žinioms imlioms darbo vietoms tuose sektoriuose, kuriuose aukštas darbo užmokesčio lygis.

Ekonominio klestėjimo ir užimtumo augimo klausimu tyrimas nustatė, kad yra **aiškus teigiamas tarpvalstybinių paslaugų ir ekonominio ir užimtumo augimo ryšys**. Šalys, kuriose tarpvalstybinių paslaugų dalis yra didesnė, užimtumas ir BVP augo daug labiau nei šalyse, kurios ne taip aktyviai dalyvauja tarpvalstybinių paslaugų rinkoje. Užimtumo augimas pirmiausia yra labai susijęs su darbo vietų, priklausomų nuo tarpvalstybinio judėjimo, dalimi ekonomikoje. Jeigu šalis savo tarpvalstybinių paslaugų užimtumo dalį padidina 1 proc., jos bendras užimtumas turėtų padidėti 0,013 proc.

Teigiamas tarpvalstybinių paslaugų poveikis gali būti matomas ne tik **bendroje ekonomikoje, tačiau taip pat ir žinioms imlių paslaugų sektoriuose**. Valstybės, kuriose yra didesnė žinioms imlių darbo vietų, kurios priklauso nuo tarpvalstybinio paslaugų eksporto, dalis, fiksuoja didesnį užimtumo augimą žinioms imlių paslaugų sektoriuje nei kitos šalys.

Statistinė analizė taip pat patvirtina teigiamą tarpvalstybinių paslaugų dalies ir ekonominio augimo ryšį ekonomikoje. Tarpvalstybinių paslaugų daliai sumažėjus 1 proc. bendras BVP 28 ES valstybėse narėse gali sumažėti maždaug 8 milijardais EUR. Šis efektas pirmiausia priklauso nuo prielaidos, kad nuo tarpvalstybinių paslaugų eksporto priklausomas darbo vietas būtų galima pakeisti nacionaline paklausa darbuotojams, kurie šiuo metu dirba paslaugas eksportuojančiose šakose, taigi būtų galima išlaikyti stabilų bendrą užimtumą. Kadangi 10,9 milijono darbuotojų priklauso nuo tarpvalstybinio paslaugų eksporto, griežtesnio reglamentavimo pagrindu ekonominis poveikis tarpvalstybinių paslaugų eksportui turėtų būti daug didesnis. 2014 m. bendra **pridėtinė nuo eksporto priklausomų tarpvalstybinių paslaugų vertė 28 ES valstybėse narėse sudarė apie 625 milijardus EUR**.

Kadangi teigiamas tarpvalstybinių paslaugų dalies poveikis išlieka, kartu išsaugant stabilų užimtumą, galima daryti prielaidą, kad darbo vietos tuose sektoriuose, kurie eksportuoja savo paslaugas per sieną, nacionaliniam BVP gali turėti didesnį teigiamą poveikį už įprastą darbo vietą bendroje ekonomikoje.

Tyrimas taip pat nustatė, kad yra **teigiamas tarpvalstybinių paslaugų dalies ryšys su socialinės sanglaudos** rodikliais. Šalyse, kuriose tarpvalstybinių paslaugų dalis yra didesnė, vidutiniškai yra mažiau žmonių, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis. Be to, vidutinis laimingų ir patenkintų gyvenimu žmonių skaičius teigiamai susijęs su darbo vietų, kurios priklauso nuo tarpvalstybinių paslaugų eksporto, dalimi. Todėl, panašu, kad didesnė tarpvalstybinių paslaugų dalis **padidina atitinkamos šalies ekonomikai priklausančio vidutinio žmogaus laimės jausmą**.

Užimtumo, priklausančio nuo tarpvalstybinių paslaugų dalies, poveikis socialinei sanglaudai yra nemažas, tačiau gana nedidelis vertinant absoliučiais skaičiais. 1 proc. tarpvalstybinių paslaugų dalies padidėjimas padidina „pasitenkinimo indeksą“ 0,0086 punkto skalėje nuo 1 iki 4 punktų. Tačiau anksčiau gauti rezultatai rodo, kad tarpvalstybinės paslaugos yra didelis bendro užimtumo augimo variklis, todėl vertinant tarpvalstybinių paslaugų vertingumą socialinei sanglaudai, reikia atsižvelgti į teigiamą poveikį darbo vietų kūrimui ir darbo vietų saugumui.

Todėl galima pastebėti aiškų teigiamą ryšį tarp tarpvalstybinių paslaugų eksporto ir socialinės sanglaudos, ekonomikos augimo ir ypač užimtumo augimo. Taigi tarpvalstybinių vertės grandinių įgyvendinimą paslaugų sektoriuose galima laikyti **svarbia Europos ekonomikos varomąja jėga**.

Gerų gyvenimo sąlygų suderinimas ES yra svarbus veiksnys ES visuomenei. Norint paremti šį tikslą Europos bendroji paslaugų rinka turi būti sukurta taip, kad skirtumai tarp atskirų šalių nebūtų pernelyg dideli. Pernelyg griežtas galimybės teikti tarpvalstybines paslaugas reglamentavimas, ribojant ekonomikos ir užimtumo augimą, gali padaryti priešingą poveikį gyvenimo sąlygų suvienodinimui valstybėse narėse.

Nors reguliavimo pagrindas privalo užtikrinti darbuotojų teises ir darbo sąlygas tarpvalstybinių paslaugų darbo vietose, reikėtų vengti perteklinio reglamentavimo, kuris trukdytų teikti tarpvalstybines paslaugas. Šiame tyrime naudoti duomenys rodo, kad įvairiuose ekonomikos sektoriuose yra skirtingas priklausomybės nuo tarpvalstybinių paslaugų lygis, todėl paslaugų eksporto taisyklės ES gali skirtingai paveikti ekonominę veiklą. Jeigu siekiama veiksmingo tarpvalstybinių paslaugų reglamentavimo, į šiuos skirtumus reikėtų atsižvelgti. Bendroji rinka galėtų būti daug veiksmingesnė, jeigu **taisyklės būtų taikomos tik tiems paslaugų sektoriams, kuriuose reikia tinkamo reguliavimo**.